

Archeologie en Omgevingswet

Bijeenkomst noordelijke steunpunten

14-11-2023

STEUNPUNT
CULTUREEL
ERFGOED
GRONINGEN

Archeologie en Omgevingswet

Begrippenkader

Minimale acties

Praktijk na invoering Omgevingswet

Verder lezen, denken, doen

Tijdelijk omgevingsplan

- Betreft bundeling van de ruimtelijke instrumenten van de Wet ruimtelijke ordening, zoals bestemmingsplannen, beheersverordeningen, uitwerkingsplannen en wijzigingsplannen.
- Gemeenten hebben tot 31 december 2029 de tijd om het tijdelijke omgevingsplan aan te passen naar een 'echt' omgevingsplan dat volledig voldoet aan de Omgevingswet, de instructies van het Rijk en de provincies en aan de digitale standaarden.

Archeologische monumenten

- Archeologisch monument: archeologisch monument als bedoeld in artikel 1.1 van de Erfgoedwet (terrein dat deel uitmaakt van cultureel erfgoed vanwege de daar aanwezige overblijfselen, voorwerpen of andere sporen van menselijke aanwezigheid in het verleden, met inbegrip van die overblijfselen, voorwerpen en sporen)
- Aantoonbaar te verwachten archeologische monumenten: op basis van archeologische, bodemkundige of historische informatie op een locatie te verwachten archeologische monumenten.
- Daarnaast kunnen er specifieke Rijks, provinciaal of gemeentelijk beschermde archeologische monumenten worden aangewezen.

Cultureel erfgoed onder de Omgevingswet

Gemeentelijke adviescommissie

- Bedenk en stel vast hoe je archeologie hierin wil meenemen

Omgevingsvergunningen

- **Wees voorbereid op bevoegd gezag rol bij meervoudige aanvragen archeologische rijksmonumenten.**
 - Minister/staatssecretaris OCW houdt advies en instemmingsrecht, dus betrek RCE tijdig.
- **Pas het proces aan om te voldoen aan de strakke termijnen.**
 - Voor de archeologische rijksmonumentenactiviteit geldt in de meeste gevallen de uniforme openbare voorbereidingsprocedure (UOV).
- **Pas formats en formuleringen aan om beschikkingen te verlenen**
 - houdt rekening met voorbehouden en inwerkingstredingstermijnen.
- **Participatie**
 - Zodra de Omgevingswet in werking treedt, is de gemeente (als bevoegd gezag) verplicht om bij aanvragen om omgevingsvergunningen met betrekking tot beschermd cultureel erfgoed gelegenheid tot participatie te bieden als de aanvrager hierin onvoldoende heeft voorzien.
 - Borg participatie in de voorbereidingsprocedure.

Cultureel erfgoed onder de Omgevingswet

Toezicht en handhaving

- **Als voorheen blijft de gemeente verantwoordelijk voor toezicht en handhaving van verleende omgevingsvergunningen voor een rijksmonumentenactiviteit.**
 - Daarbij is nieuw dat de gemeente dit ook moet doen voor meervoudige aanvragen voor rijksmonumentenactiviteiten met betrekking tot één of meer (voorbeschermde) archeologische rijksmonumenten.
 - **Net als nu blijft de gemeente ook verantwoordelijk voor toezicht en handhaving op andere activiteiten, bijvoorbeeld met betrekking tot gemeentelijke monumenten of beschermde stads- en dorpsgezichten**
 - Dus ook archeologie!
 - **De gemeente is ook verantwoordelijk voor toezicht en handhaving op de nieuwe specifieke zorgplicht om beschadiging of vernieling van werelderfgoed te voorkomen, voor zover dat de uitzonderlijke universele waarde van het werelderfgoed raakt.**
-
- Zie voor totale overzicht minimale acties:
<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/omgevingswet/documenten/publicaties/2020/01/01/minimale-acties-cultureel-erfgoed-onder-de-omgevingswet>

Vier tips uit Noord-Holland

- *Richt de gemeentelijke adviescommissie in met archeologische expertise*
 - *Maak de Verwachtingskaart en beleidskaart “up to date”*
 - *Leg de bevoegd gezagrol van de gemeente over archeologisch onderzoek goed vast*
 - *Richt je op participatie en beweeg mee met de planvorming*
-
- Zie voor het gehele artikel: <https://www.steunpunterfgoednh.nl/vier-acties-om-archeologisch-erfgoed-beter-te-beschermen-onder-de-omgevingswet/>

Kortom

- *Weet welke archeologie je hebt*
 - *Weet wat je er mee wil/kan/mag*
 - *Weet wie je wanneer nodig hebt*
-
- *Weet dat onze deuren altijd open staan voor vragen, meedenken, verwijzingen etc.*

- ***Hoe/wanneer contact RCE bij archeologische Rijksmonumenten?***
- ***Omgevingsplan***
- ***Aandachtspunten VTH***

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

- Voor alle activiteiten waarbij een archeologisch rijksmonument mogelijk verstoord, gesloopt, verplaatst, gewijzigd, hersteld, gebruikt, ontsierd of anderszins in gevaar gebracht wordt, is een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit nodig.
- Het kan bijvoorbeeld gaan om grondwerkzaamheden op natuurterreinen en in agrarisch gebied, bouw-, sloop- en inrichtingswerkzaamheden, het aanleggen of onderhouden van infrastructurele werken zoals (spoor)wegen, tunnels, viaducten, rioleringen, kabels en leidingen, het planten of verwijderen van diepwortelende bomen en struiken, het dempen of graven van waterlopen en het veranderen van de grondwaterstand.
- Maar het kan ook gaan om vraaggericht wetenschappelijk veldonderzoek waarmee lacunes in de kennis over ons verleden worden opgevuld en om onderzoek om de fysieke kwaliteit van het archeologisch monument te bepalen.

Stem bij twijfel altijd af met de collega archeologie, de gemeentelijke of regio-archeoloog, de adviseur archeologie van de omgevingsdienst of de regioadviseur van de RCE.

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

Initiatieffase

- **Zowel gemeente als initiatiefnemer kan contact opnemen met RCE.**
 - Zorg als gemeente voor korte lijnen met de RCE want goed overleg in dit stadium voorkomt vaak een hoop vertraging verderop in het proces.
- **Laagdrempelige informatie-uitwisseling met de regioadviseur via telefoon of e-mail.**
- **Bij min of meer concrete plannen is mondeling overleg ter plaatse van het archeologisch monument met de regioadviseur, de initiatiefnemer en de gemeente mogelijk.**
- **Een schriftelijk advies op verzoek van een gemeente is ook mogelijk.**
- **Op verzoek van de gemeente kan de regioadviseur (digitaal) aanschuiven bij een overleg zoals**
 - een omgevingstafel van de gemeente (integraal ambtelijk overleg over een plan met ruimtelijke impact)
 - het (bouw)planoverleg/spreekuur van het Steunpunt Cultureel Erfgoed, dit is voornamelijk in de procedures voor gebouwde monumenten gebruikelijk, maar kan bij complexe initiatieven ook bij archeologische monumenten worden ingezet.

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

Voortraject/preadvies

- **Grote lijnen van het plan zijn bekend (inclusief mogelijke bodemverstoring).**
- **Voorbeelden van benodigde stukken**
 - Omschrijving van de aard, omvang en diepte van de ingreep;
 - Kadastrale kaart met de exacte locatie en omvang van de ingreep;
 - Doorsnedetekeningen met de exacte locatie, omvang en diepte van de afzonderlijke ingrepen ten opzichte van het maaiveld;
 - Overzichtsfoto's van de bestaande situatie en plantekeningen van de nieuwe toestand;
 - Hoge resolutie sonaropnamen van de waterbodem;
 - Funderingstekeningen;
 - Bestektekeningen en werkomschrijvingen;
 - Toelichting op de noodzaak van de ingreep;
 - Archeologische rapporten en Programma van Eisen.
- **Informeel (=er is nog geen omgevingsvergunning aangevraagd) advies kan worden aangevraagd via infodesk van de RCE.**
- **Is er al wel een vergunningsaanvraag dan gaat het via de samenwerkingsfunctionaliteit van het DSO.**

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

Adviesvraag omgevingsvergunning

- **Initiatiefnemer heeft aanvraag omgevingsvergunning ingediend**
- **Benodigde stukken**
 - Een plan is volledig als deze voldoet aan de aanvraagvereisten. Deze zijn te vinden in de artikelen 7.198, 7.199 en 7.200 van de Omgevingsregeling. Welke aanvraagvereisten in een concreet geval van toepassing zijn, hangt onder meer af van de aard van het archeologisch monument en van de voorgenomen activiteit.
 - De lijst met in de Omgevingsregeling benoemde aanvraagvereisten is te lang om hier op de dia op te nemen, maar nemen we wel mee in het verslag.
- **Een formeel advies gaat via de samenwerkingsfunctionaliteit van het DSO.**
 - **Start voor dit advies altijd een aparte samenwerking met de RCE en combineer deze niet met adviesvragen aan eventuele andere adviseurs. Deel hierin alleen de documenten die voor het advies van de RCE relevant zijn.**
 - Voeg bij een verzoek om advies minimaal de volgende gegevens toe:
 - Administratieve gegevens van de aanvraag om een omgevingsvergunning;
 - verzoek om advies;
 - contactgegevens van de vergunningverlener/casemanager en de betrokken collega/adviseur archeologie
 - alle noodzakelijke gegevens en stukken, zie hierboven.

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

Adviesvraag omgevingsvergunning

➤ Positief advies

Bedenk welke voorwaarden en aanbevelingen uit het advies opgenomen moeten worden als voorschrift in het ontwerpbesluit.

Het is verplicht om aan een omgevingsvergunning voorschriften te verbinden die nodig zijn in het belang van de archeologische monumentenzorg, en rekening te houden met de internationaalrechtelijke beginselen in de beoordelingsregels, verwoord in artikel 8.80 lid 2 van het Besluit kwaliteit leefomgeving.

Dit is uitgewerkt in de Beleidsregel toepassen beoordelingsregels aanvraag omgevingsvergunning archeologische rijksmonumentenactiviteit.

Het is belangrijk bij bouwactiviteiten ook te denken aan de vraag of afgeweken moet worden van de voorschriften uit het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl).

Betrek hierbij de collega archeologie, gemeentelijk of regio-archeoloog en/ of adviseur archeologie van de omgevingsdienst. Geef in het ontwerpbesluit een korte samenvatting van het advies van de RCE en motiveer hoe is omgegaan met eventuele geadviseerde voorschriften en aanbevelingen.

➤ Negatief advies

Overleg met de collega archeologie, gemeentelijk of regio-archeoloog en/ of adviseur archeologie van de omgevingsdienst. De werkwijze is per gemeente vaak verschillend. De gemeente kan ervoor kiezen om een negatief advies te volgen of niet te volgen.

Bij het volgen van een negatief advies wordt de aanvraag geweigerd (of na overleg door de aanvrager ingetrokken). Bij het niet volgen van een advies moet het advies worden samengevat in het ontwerpbesluit en moet worden gemotiveerd waarom is afgeweken en op welke punten. Maar let op, de kans is groot dat er in dat geval geen instemming wordt verleend op de vergunning.

Andere mogelijkheid is om te kijken naar mogelijke planaanpassing en daarop volgend een nieuwe adviesvraag.

Hoe/wanneer contact RCE bij Rijksmonumenten

Instemmingsvraag omgevingsvergunning

- Na verwerking van eventuele zienswijzen uit de terinzagelegging, maar vóórdat het voorgenomen besluit officieel wordt genomen en gepubliceerd, wordt het voorgenomen besluit aan de RCE voorgelegd ter instemming.
- De RCE reageert zo snel mogelijk en uiterlijk binnen vier weken door instemming te verlenen of te onthouden aan het voorgenomen besluit.

Let op: voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit met betrekking tot een archeologisch rijksmonument is instemming van de Minister van OCW verplicht.

In de praktijk voert de RCE deze taak uit. Zonder instemming mag de omgevingsvergunning niet verleend worden. Deze instemmingsplicht geldt ook bij een positief advies.

- Als de omgevingsvergunning wordt verleend, moet de gemeente de RCE binnen een week een afschrift van het besluit verstrekken.
- Hoewel niet verplicht stelt de RCE het op prijs ook een afschrift van een besluit tot weigering van een omgevingsvergunning om een rijksmonumentenactiviteit te ontvangen voor in het dossier.

Omgevingsplan

Functie aanduiding in OP	Mogelijkheden
(Voorbeschermd) gemeentelijk monument, (voorbeschermd) provinciaal monument + korte aanduiding archeologisch monument	Vergunningstelsel gericht op behoud in situ: Automatische inperking vergunningvrije omgevingsplanactiviteiten voor bouwwerken in Bbl
Archeologisch monument Aantoonbaar te verwachten archeologisch monument Waarde Archeologie XX hoge/middelhoge/lage verwachtingswaarde	Vergunningstelsel gericht op reguleren van bouw-, sloop-, kap- of aanlegactiviteiten: Regels over voorschriften in belang archeologische monumentenzorg: bij voorkeur behoud in situ, maar anders behoud ex situ (opgraven/conserveren/ rapporteren/deponeren) Inperking (nu al in bruidsschat) van bepaalde vergunningvrije omgevingsplanactiviteiten voor bouwwerken > 50 m ² (of andere door gemeente vastgestelde vrijstellingsgrens) Geen archeologische onderzoeksplicht bij activiteiten < 100 m ² (art. 5.130 lid 4 Bkl), tenzij op archeologisch inhoudelijke gronden andere oppervlakte is vastgesteld (art. 5.130 lid 5 Bkl)
(Voorbeschermd) rijksmonument + rijksmonumentnummer	Andere regels dan vergunningplicht rijksmonumentenactiviteit bijvoorbeeld t.b.v. reguleren gebruiksmogelijkheden of maatwerkregels (het voorkomen van beschadiging of vernieling)

Aandachtspunten VTH

Termijnen

- Als het bevoegd gezag de wettelijke termijn overschrijdt zonder een beslissing te nemen, volgt geen vergunningverlening van rechtswege (dit in tegenstelling tot het 'oude' recht van de zogenoemde positieve fictieve beschikking bij niet tijdig beslissen).
 - Om een dwangsom af te dwingen, laat de aanvrager het bevoegd gezag eerst schriftelijk weten dat de beslistermijn is verstreken. Dit heet in gebreke stellen. Het bevoegd gezag heeft dan twee weken de tijd om alsnog een beslissing te nemen. Gebeurt dat niet, dan gaat de dwangsom automatisch lopen.
- Als de omgevingsvergunning onomkeerbare handelingen betreft, die dus niet hersteld kunnen worden (en dat is bij een archeologische rijksmonumentenactiviteit doorgaans het geval), mag de omgevingsvergunning pas vier weken na bekendmaking in werking treden (of vier weken na terinzagelegging van het besluit als het een UOV betreft). Het bevoegd gezag is wettelijk verplicht om deze latere inwerkingtreding in zo'n geval expliciet in de omgevingsvergunning te bepalen.

Voorwaarden

- Neem bij het verlenen van een vergunning onder archeologische voorwaarden altijd contact op met de collega archeologie, gemeentelijk of regio-archeoloog, de adviseur archeologie van de omgevingsdienst en/of de regioadviseur van de RCE.

Aandachtspunten VTH

Vergunningverlenende instantie = bevoegd gezag toezicht en handhaving

- **Daarom is het van belang dat de voorschriften in de beschikking helder, eenduidig en handhaafbaar opgeschreven worden, zodat voor iedereen duidelijk is wat de bedoeling is.**
 - In het advies van de RCE over de omgevingsvergunningaanvraag wordt hier al aandacht aan besteed. Hierin staat vaak extra informatie die gebruikt kan worden als tekst en uitleg, deze kunt u gebruiken bij toezicht en handhaving. Denk aan informatie over de archeologische waarde van het terrein of motivering van de gevolgen van de ingreep.
 - Voor overige archeologische terreinen is vergelijkbare informatie te verkrijgen bij de collega archeologie, gemeentelijk of regio-archeoloog en/ of adviseur archeologie van de omgevingsdienst.
- **Betrek de collega archeologie, gemeentelijk of regio-archeoloog en/ of adviseur archeologie van de omgevingsdienst ook bij het toezicht op de archeologische werkzaamheden.**
 - Het is raadzaam om vóórdat de werkzaamheden beginnen te overleggen met de collega archeologie (en bij archeologische rijksmonumenten de regioadviseur van de RCE) over het toezicht tijdens de uitvoering. Gezamenlijk kom je dan tot een aandachtspuntenlijst waar op gelet moet worden tijdens de uitvoering.

Verder lezen, denken, doen

- <https://erfgoedloketfair.nl/omgevingswet-voor-erfgoedambtenaren/>
Hier verzamelen wij de presentaties en verslagen van de gezamenlijke bijeenkomsten én geven we een overzicht van interessante links en publicaties.
- [LinkedIn groep Archeologie, omgevingswet en kwaliteit leefomgeving](#).
- Bijeenkomst RCE over Erfgoed en Omgevingswet (ook digitaal en na aanmelding later terug te kijken): <https://www.cultureelerfgoed.nl/actueel/agenda/2023/12/13/erfgoed-en-de-omgevingswet>
- Publicatie Erfgoed en omgevingsplan van ons zustersteunpunt in Noord-Holland: <https://www.steunpunterfgoednh.nl/cultureel-erfgoed-in-het-omgevingsplan-2/>

